

KATOLIKUS KÁNTORLAPOK

Szerkeszti: Balogh Piusz OPraem,
a gödöllői Premontrei Szent Norbert Egyházzenei Szakközépiskolában

Tavaszcélás a liturgiában

A télmetetés és a tavaszcélás az egyházi év felosztásában és liturgikus hagyományában is visszatükröződik. A karácsonyi ünnepekört lezáró vízkereszt után, az ún. farsangi időszakban a tél búcsúztatása inkább népszokásokban nyilvánul meg (busójárás, kisé-égetés), az Egyház külön szertartásokat nem ír elő ezekben a hetekben. Az ún. böjtelő vasárnapok (hetvened-, hatvanad-, ötvened-vasárnap) korábbi rendje a nyugati egyházban a II. Vatikáni Zsinat után megszűnt, a keleti egyházakban azonban megmaradt. A tavaszra, egyben az Egyház legnagyobb ünnepére, húsvétra viszont valamennyi keresztény ember és közösség hosszasan készül. Ez a lelki tavaszcélás a nagyböjt időszaka, a szent negyvennap. Már az ősegyház közösségeiben fellelhető a Húsvét előkészülete — az egyén lelkiségében és a közösségi istentiszteletben egyaránt.

A húsvétot megelőző böjt, önmegtartóztatás a II–III. századtól kimutatható. Szent Ireneus püspök († 202) leírásában ez még csak néhány nap volt, a III. század folyamán azonban már két hétre bővült. A IV. századtól vált általánossá a negyvennapos böjt, utalva Jézus pusztai elvonulására és böjtölésére (Mt 4,1–2). Nagy Szent Gergely pápa (590–604) idejében véglegesedett a nagyböjt mai rendje, amely szerint hamvazószerdával kezdődik és nagyszombat estig tart. Keleten ez az időszak kibővült a megelőző két nappal, így a nagyböjt már a megelőző vasárnapkal kezdődik (a vasárnapok viszont nem számítanak böjti napnak).

Az ősegyházban a böjt mellett kialakult a lelki újjászületésre való készülés egyéb liturgikus formája: a nyilvános vezeklés, ill. a katekumenátus. A vezeklést a püspök szabta ki a súlyos bűnök elkövetőire. Nyilvános szertartás keretében a böjt kezdetekor kivezették őket a templomból, a föloldozásig nem vehettek részt a közösség istentiszteletein. A föloldozás nagycsütörtökön történt, szintén liturgia keretében. Így a visszafogadott vezeklők is a közösséggel együtt ünnepelhettek az „Egyház tavaszát”, a húsvétot. A XII. századtól fokozatosan megszűnt a nyilvános vezeklés intézménye, a liturgiában megmaradt a hagyománya, a hamvazás szertartása.

Hasonló jelképi tartalmat hordoz a húsvét éjjelén történő keresztelés, ill. az erre való előkészület, a katekumenátus. A keresztelendő az eredeti bűntől válik meg a kereszttség szentségében, ezzel ő is méltóvá válik húsvét titkának meg-

ünneplésére. A mai, csecsemőkori kereszteléssel ellentétben az ősegyház felnőttkorban keresztelt, s ezt hosszabb felkészülési időszak előzte meg (néha több éven át).

A felkészülés, a katekumenátus utolsó szakaszában, a nagyböjtben a jelöltek több vizsgán (scrutinium) estek át. A szokás az V. századig tartott, ezután egyre inkább áttértek a gyermekkeresztelésre, felkészítési idő és vizsgák nélkül. A katekumenátusba való felvétel kezdetben a püspök által történt, két, már keresztény hívó (sponsores) ajánlására. Rövidebb általános bevezető tanítás után történt a fölvetel (signatio), a kereszt jelével való megjelöléssel és kézrátétellel. Ezt követően a katekumenek részt vehettek a liturgia első, felajánlásig terjedő szakaszán, majd elbocsájtották őket. A keleti liturgiákban ezt a hagyományt őrzi a diakónus felszólítása: „Katekumenek, távozzatok, senki katekumenek közül jelen ne legyen!” Az örmény liturgiában ez így hangzik: „A keresztelendő, a hitetlenek, a bűnbánók és a tisztátalanok közül senkinek nem szabad az isteni titokhoz közeledni.”

A fölvetel után hosszabb felkészítési időszak következett. Az első vizsgára a böjt közepén szerdai napon került sor, liturgia keretében, több ábrázoló szimbólum kíséretében (homlok és mell megjelölése, kézrátétel, rálehelés stb.). Sőt nyújtottak nekik ezekkel a szavakkal: „Vedd a bölcsesség sóját, és legyen ez a kegyelem eszköze az örök életre!” (a latin szertartásban tovább élt ez a szokás). Az első vizsganapon ismerkedtek meg a hittanulók a Tízparancsolattal, s ez egyben a bűnbánat fölindításának a napja is volt. Egy hét múlva következett a második scrutinium. Ennek során nyugat felé fordulva ellene mondtak az ördögnek, majd kelet felé fordulva fölesküdték Krisztusra. Ekkor ismerték meg a Hitvallás szövegét és az Úr imádságát (Miatyánk). Hamuból készült sárral megkenték az érzékszerveiket, miközben a pap (püspök) ezt mondta: „Effeta!”, azaz „Nyílj meg!”. A keresztelést megelőző utolsó vizsga nagycsütörtökön volt, amikor szent olajjal is megkenték őket. Ezt a hagyományt őrzi a nagycsütörtöki olajszentelés szertartása. Ilyen előkészületek után történt meg nagyszombat éjjelén a liturgia keretében a keresztelés: ezzel a katekumenek az Egyház teljes értékű tagjává váltak.

Az elmondott hagyományok és mozzanatok nem tűntek el nyomtalanul a liturgiából sem keleten, sem nyugaton. Az örmény keresztelés szertartását figyelmesen végignézve szinte valamennyi elemet megtaláljuk benne — persze egyetlen szertartásba sűrítve. A szertartás az előcsarnokban kezdődik, ahol a keresztelendő (keresztstülő) hitet kér. A pap első intelme: „Tartsd meg a parancsolatokat...”, majd bűnbánati ének (50. zsoltár) következik. Nyugat felé fordulva a keresztelendő ellene mond az ördögnek, majd kelet felé fordulva hitvallást tesz. A templomba lépéskor a pap az *urart* a keresztelendőre borítja. A szentélyben, ill. a keresztelőhelynél a pap megkeni olajjal a keresztelendő mellét és hátát. A szentlecke és a szent evangélium, valamint a diakónus könyörgései az egykori, liturgia keretében történő keresztelésre emlékeztetnek.

A víz megáldása és az alámerítés (leöntés) után az új megkeresztelt a hívek közösségével együtt mondja el az Úr imáját. A keleti szertartásrend szerint a keresztelest azonnal a bérmálás szertartása követi. Ez csak tágabb értelemben kötődik a jelen témához, a húsvéti készülülethez, ezért részletezésétől most eltekintünk.

A húsvétra való lelki fölkészülés talán legfontosabb mozzanata volt a nagyböjti időnek, s reméljük — ez nem csak „hagyomány”, hanem híveink körében jelenleg is élő gyakorlat.

Guzsik Tamás

Megjelent az Ararát 2000. február 29-i számában

Mindig örömmel adunk hírt új szkolák megalakulásáról, különösen akkor, ha a kezdeti lelkesedés kitartó és rendszeres énekes szolgálatba torkollik. A komlói fiatal kántor nem könnyű, de gyümölcsöző tevékenységéről olvashatunk egy rövid beszámolót. Talán a korábbi évek szkolaalapításról közölt írásai időről-időre jó földbe hullanak, és megtalálják a növekedést. (A Szerk.)

A komlói Szent Borbála-templom gyermekszkolája

2006 óta vagyok a komlói Szent Borbála-templom kántora. Jobban megismerve a liturgiát és a liturgikus éneket, elhatároztam, hogy kísérletet teszek a komlói templom egyházzenei gyakorlatának megújítására. Az első lépést az Éneklő Egyház című énekeskönyv használatára való áttérés jelentette. Mivel a liturgikus éneklés teljesen új volt a komlói híveknek, nyilvánvaló volt, hogy meg kell tanítanom ezeket az énekeket, hiszen mindig fontosnak tartottam, hogy a hívek is bekapcsolódjanak az éneklésbe.

A legjobb alkalmak a hétköznapi misék előtti negyedórák voltak. A tanítás a híveknél nem ütközött falakba, szívesen fogadták a magyarázatokat is, melyeket az énekek tanításához fűztem. A gondolatokat főként Barsi Balázs atyától és Dobszay László professzor úrtól vettem. Most már több éve minden egyes misén van introitus, kommúnió és gregorián ordinárium.

Négy-öt éve lehetőséget kaptam, hogy hittanórákon éneket tanítsak a komlói Kodály Zoltán Ének-Zenei Általános Iskolában. Kiválasztottam néhány szépen éneklő, lelkes gyermeket. Először 2009-ben a húsvétvasárnapi misén énekeltek az olvasmányközi éneket (Ez az a nap, melyet az Úr szerzett nekünk, ÉE 546).

A szkola kinőtte a hittanóra kereteit, megszerveztük a heti próbát. Nagyszerű dolog, hogy a komlói Közösségek Házában gyakorolhatunk, amely a város kulturális intézménye. Az iskolában a tanárok között sem ismeretlen már a szkola. Énekórán már volt arra példa, hogy megmutatták, amit tőlem tanultak, sőt megtisztelő volt, hogy énektanárnőjük egy szkolapróbára el is látogatott.

Mikor egy-egy éneket tanítok a próbán, először mindig megmagyarázom, hogy miről is szól. A gyerekek is sokszor nagyon okos dolgokat fűznek hozzá. Például amikor az éjféλι mise introitusát tanultuk, éppen csak elkezdtem ma-